

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ КОНСАЛТИНГОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Б.С. Гузар, кандидат економічних наук

О.В. Шупило, аспірант

Уманський національний університет садівництва

У статті розглянуто зарубіжний досвід, сучасний стан та узагальнено проблемні аспекти функціонування ринку консалтингових послуг в Україні, а також обґрунтовано доцільність і особливості їх запровадження

Ключові слова: консалтингові послуги, об'єднання консультантів, темпи росту, чинники впливу, сегменти ринку, структура споживачів.

Постановка проблеми. За сучасних низки глобальних проблем вітчизняної економіки, пов'язаних забезпеченням продовольчої безпеки, існує необхідність підвищення продуктивності аграрного потенціалу України за рахунок найкращих практичних рішень в галузі надання послуг суб'єктам аграрного виробництва.

Здійснення господарської діяльності, ведення аграрного бізнесу пов'язане з невирішеними проблемами щодо отримання аграріями кваліфікованої допомоги у вигляді консалтингу, спрямованого на підвищення ефективності виробництва. Таку допомогу може надати тільки професійний консультант. Визначення та вивчення проблем консалтингу є найактуальнішою темою, оскільки консалтинг в Україні є малодослідженим.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні питання організації й розвитку консалтингової діяльності знайшли відображення в наукових працях відомих зарубіжних та вітчизняних вчених: В.А.Вербі, В.Г.Герасимчука, М.Кубри, Д.Майстера, К.Мекхема, Т.І.Решетняк, Е.Шейна, Е. Бейч, М. Кубр, Ф. Уікхем, М. Іванова, С. Козаченка, В. Новицького, Й. Пригожина та інших.

Методика досліджень. Метою дослідження є аналіз сучасного стану забезпечення функціонування і розвитку ринку консалтингових послуг в Україні та необхідність використання їх в аграрному секторі економіки. У процесі наукового дослідження використовувались загальноекономічні та спеціальні методи, а саме, абстрактно – логічний, статистичного дослідження та інші методи дослідження.

Результати досліджень. Професійний консультаційний бізнес в Україні почав розвиватися з кінця 80-х років ХХ ст. До цього часу консультування підприємств забезпечувалось фахівцями урядових закладів, науково-дослідних установ і університетів.

Основною причиною, що зумовила появі ділових консультацій (консалтингу) в Україні, стала економічна реформа, яка була зорієнтована на

проведення приватизації, розвиток приватного бізнесу, формування ринкових відносин і залучення в Україну іноземних інвестицій. До середини 90-х років ХХ ст. створювалась і припиняла діяльність велика кількість консультаційних фірм. В цей період з'явилися перші об'єднання консультантів:

- Український союз промисловців і підприємців (УСПП);
- Спілка підприємств (малих, середніх, приватних);
- Корпорація ОКО (об'єднані консультанти).

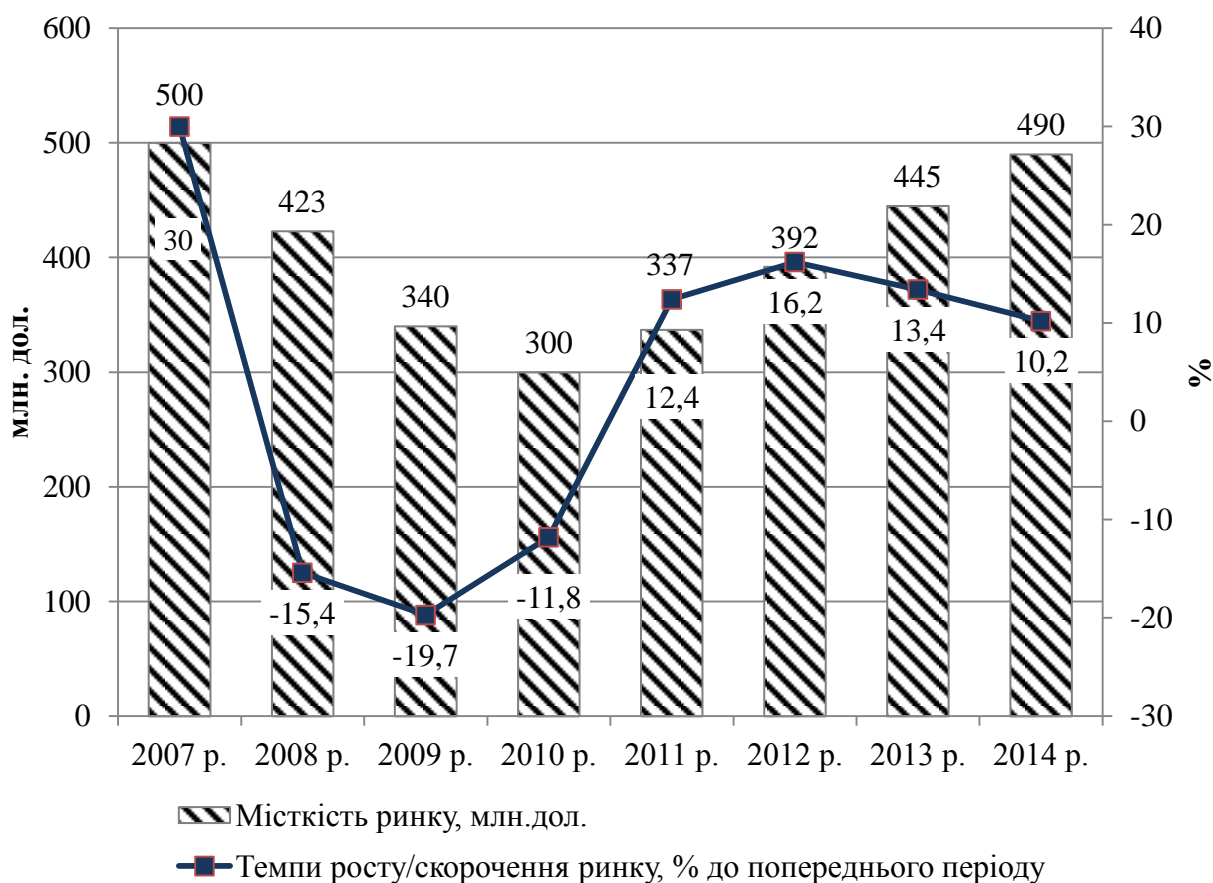
Протягом 1996 – 2000 рр. найбільшим попитом користувались послуги з реструктуризації, побудови бартерних і вексельних схем, залучення інвестицій. З кінця 2000 р. зростає попит на послуги з управління банкрутством, проведення санації, з управління корпоративними правами, вирішення питань дебіторської заборгованості. За сучасних умов користуються попитом послуги з маркетингового дослідження, організації збуту, бізнес-планування, зі створення і розвитку фірм, реструктуризації та реприватизації підприємств, проведення комплексної незалежної експертизи, з організації фінансування, навчання персоналу, одночасно формується ринок інжинірингового консалтингу.

Вітчизняний ринок консалтингових послуг значною мірою залежить від іноземного капіталу Міжнародних фінансових організацій. Нині міжнародні консультативні компанії контролюють 60 % вітчизняного консалтингового ринку. Найбільш платоспроможними замовниками є банки, які виявляють високий рівень компетентності і професіоналізму у сфері консалтингу. Популярними об'єднаннями консультантів в Україні є:

- Українська асоціація консалтингових фірм України (Укрконсалтинг);
- Корпорація ОКО;
- Українська асоціація управління проектами;
- Українська асоціація менеджерів-консультантів;
- Об'єднання "Фінансово-інвестиційний альянс";
- Асоціація фінансових аналітиків;
- Українське товариство оцінювачів;
- Українська асоціація інвестиційного бізнесу.

Переважаюча частина фахівців цих організацій створила методологічну базу вітчизняного консалтингу, яка пристосована до сучасного стану економіки країни.

Сьогодні на ринку України діють як вітчизняні, так і зарубіжні консалтингові фірми (понад 300). Є також невелика кількість приватних консультантів. Що стосується внутрішніх консультантів, які є штатними працівниками організації і обслуговують тільки її, то їх звісно більше, але численність таких робітників важко піддається обліку. Динаміку ринку консалтингових послуг в Україні наведено на рис 1.

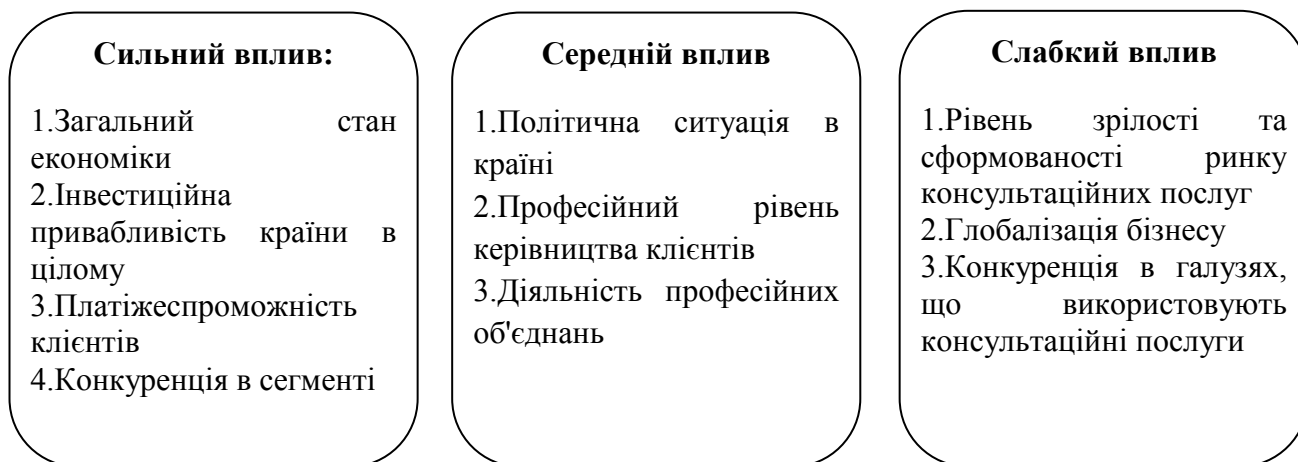

Рис.1. Динаміка місткості та темпів росту ринку консалтингових послуг в Україні

Джерело: розроблено автором за даними [1].

Дані рисунку свідчать про зростання обсягу ринку консалтингових послуг в порівнянні з попередніми роками і становив в 2014 р. 490 млн. доларів, що в порівнянні з 2011 р. збільшився на 153 млн. доларів.

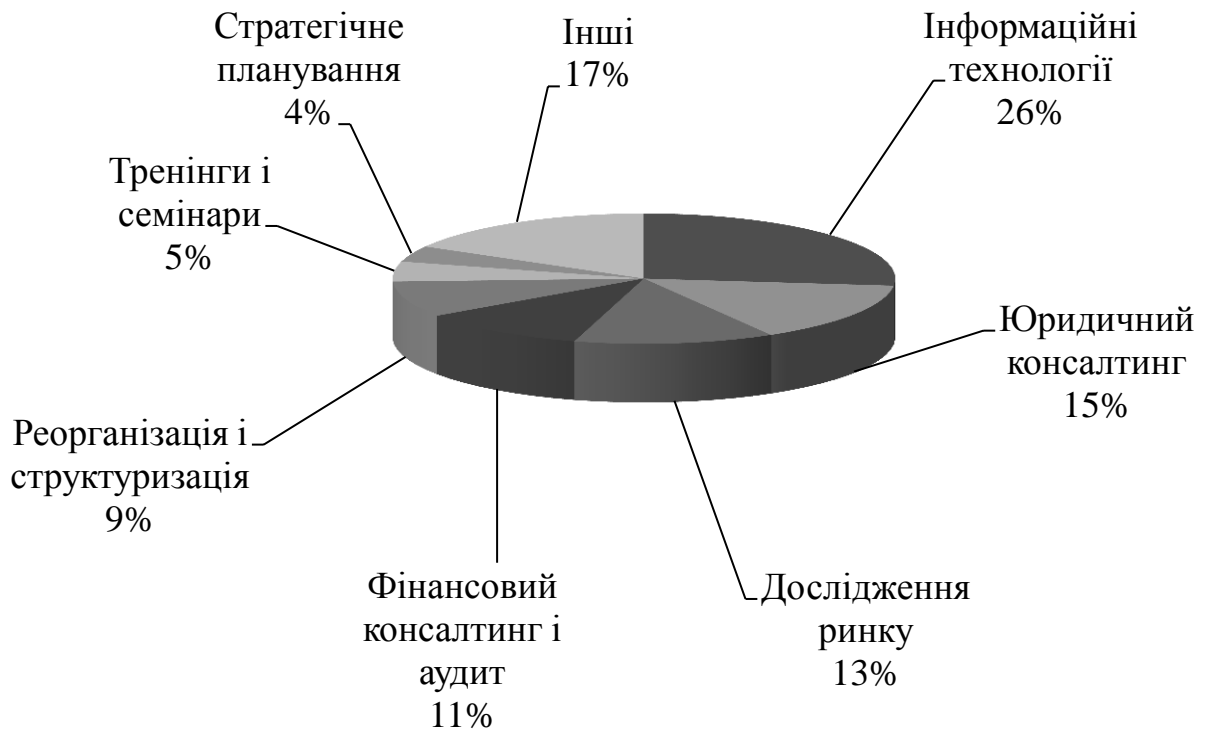
За даними Інвестиційно-консалтингової групи «Астарта-Таніт» серед основних чинників, що впливають на розвиток ринку консалтингових послуг слід виділити наступні (рис. 2) [1]:

Рис. 2. Основні чинники, що впливають на розвиток ринку консалтингових послуг

Джерело: розроблено автором за даними [1].

За рахунок зазначених факторів на вплив розвитку ринку в Україні консалтингові послуги займають лише 0,3% від ВВП. Станом на 01.01.2015 р. в структурі консалтингових послуг займають інформаційні технології і юридичний консалтинг – 27 % і 15 % відповідно. На рисунку 3 відображено структуру ринку консалтингових послуг в Україні

Рис. 3. Основні сегменти ринку консалтингових послуг в Україні

Джерело: [1].

Основна частина консультаційних послуг в Україні територіально приходить на Північний і Східний регіони, а саме на міста Київ і Харків.

На сьогодні вітчизняним підприємствам приходить вирішувати ряд проблем. Цілком суттєвим в цих умовах було б звернення керівників організацій до послуг консалтингових фірм, проте керівництво не готове довірити вирішення своїх проблем вітчизняним консультантам. Основними причинами, які перешкоджають формуванню кваліфікованого попиту на консалтингові послуги в Україні, можна виокремити наступні:

- «відчуття» необхідності одержання допомоги, але слабе подання її змісту, методів й джерел;

- українські консультанти більш зорієнтовані на свої знання й послуги, ніж на проблеми клієнтів, тому більшість консультантів розглядають свою діяльність як надання експертних знань клієнтам;

- відсутність інформації при одночасній зацікавленості в одержанні даних про внутрішню ситуацію й зовнішні умови; прагнення до самостійності й соціальні обмеження;

- незначний рівень інтеграції українських консалтингових компаній в міжнародні консалтингові структури;

- менеджери вітчизняних підприємств основною причиною відмови від

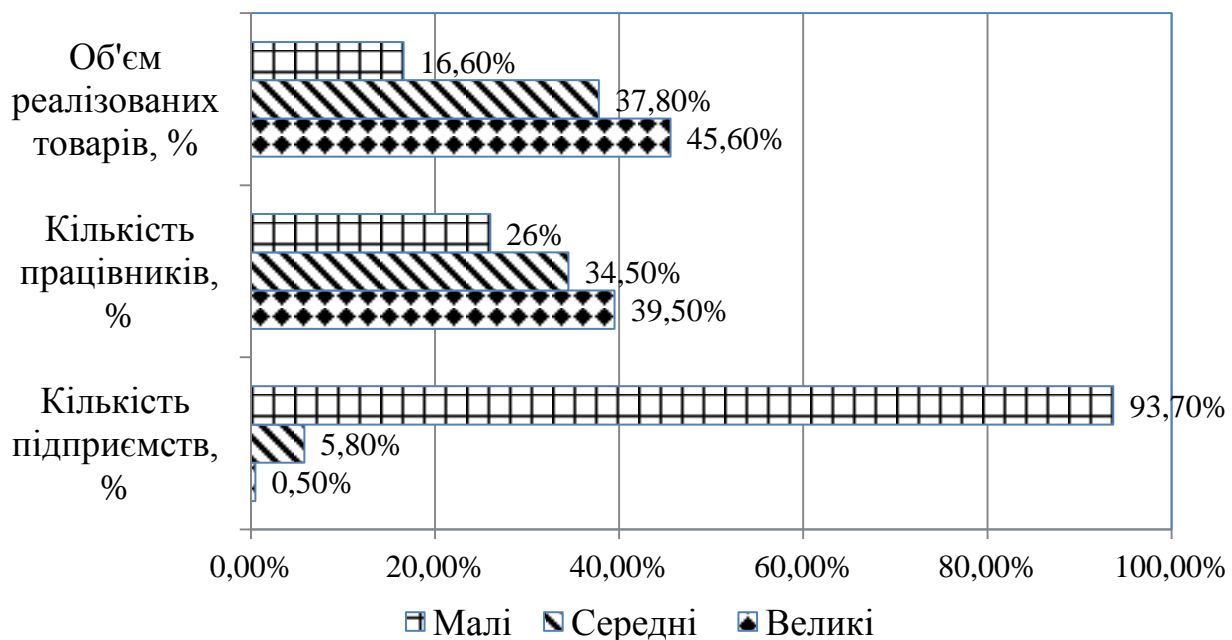
послуг консультантів вважають занадто високі ціни на консалтингові послуги.

Необхідно відмітити, що в кожній галузі національної економіки існують свої специфічні проблеми залучення консультантів, а саме в аграрному секторі. Особливості консультування сільськогосподарських товаровиробників визначаються складністю та специфікою сільського господарства, великою кількістю взаємозв'язаних і взаємообумовлених сторін діяльності, що мають свої пріоритети та визначаються:

- спеціалізацією господарства;
- сезонністю робіт;
- залежністю результатів робіт від кліматичних та погодних умов;
- залежністю від діяльності державних та законодавчих органів;
- залежністю від рівня розвитку та ефективності роботи ринкової сільськогосподарської інфраструктури [2].

На ринку консалтингових послуг в Україні присутня конкуренція за рахунок функціонування як і світових лідерів у галузі консалтингу так і місцевих учасників.

Основними споживачами консалтингових послуг в Україні сьогодні є малі та середні суб'єкти підприємницької діяльності. В Україні функціонує приблизно 1,2 млн. таких суб'єктів, які забезпечують 16,6 % від загального обсягу реалізованих товарів, робіт і послуг, але всього 28 % суб'єктів господарювання користуються консалтинговими послугами (рис.4). Дані рисунку 4 свідчать про те , що найбільший обсяг реалізованих товарів і найбільша кількість працюючих задіяні на великих підприємствах, проте їх кількість дуже мала. Однак, найбільшими споживачами консалтингових послуг є саме малі і середні підприємства. Результатами споживання консалтингових послуг середніми і малими підприємствами є сукупність перетворень, які позитивно вплинули на діяльність та економічні показники підприємства.

Рис. 4. Структура споживачів консалтингових послуг в Україні
Джерело: розроблено автором за даними [1].

Після опитування даних підприємств було виявлено, що у 50 % підприємств збільшилися фінансові надходження і обсяги продажів, у 14,3% підвищилися кваліфікації персоналу і підвищився рівень знань про ринок і конкурентів. 7,7 % споживачів консалтингових послуг отримали покращення структури управління, появу нових партнерів і підвищення ефективності фінансових потоків. Лише 28 % опитаних підприємств не відчували жодних перетворень.

З метою збільшення кількості підприємств, які б відчували позитивні перетворення у своїй діяльності необхідно розвивати тренінги і навчальні програми для консультантів, оскільки в Україні існує велика необхідність у підвищенні рівня знань в області методики консалтингової діяльності, управлінні консультаційними процесами, менеджментом проектів, комерційний і маркетингових питаннях, включаючи навички ведення переговорів і підписання угод. За рахунок чого спостерігається недостатня кількість консультантів по даним питанням. Найбільша кількість українських консультантів задіяна у наданні консультацій з таких питань:

- міжнародні стандарти обліку і інші фінансові аспекти;
- розвиток особистих якостей, комунікаційні і презентаційні навички, діловий етикет;
- управління проектами.

Висновки. На ринку України у середньостроковій перспективі буде спостерігатися попит на консультаційні послуги, пов'язані з поліпшенням фінансового стану клієнтів, реструктуризацією, обслуговуванням процесів залучення інвестицій і великих проектів державного значення.

У довгостроковій перспективі будуть розвиватися послуги, що забезпечують стратегічну конкурентоспроможність клієнтів консалтингових компаній, що базуються на інноваційних управлінських концепціях і інструментах у всіх сферах і сегментах консалтингового ринку.

Окремим сегментом консалтингової діяльності, який буде розвиватися, по аналогії з європейським і світовим ринком, є аутсорсинг бізнес-функцій в області управління персоналом, інформаційних технологій і фінансового консалтингу та аудиту.

Отже, проаналізувавши сучасний стан ринку консалтингових послуг в Україні ми спостерігаємо його динамічний розвиток, оскільки він є досить молодим і багато перспективним.

Література

1. Ринок консалтингових послуг в Україні [Електронний ресурс] // Консалтингова група «Астарта-Таніт». – 2010. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.astarta.com.ua/assets/files/101115%20consulting.pdf>.

2. Безкровний М.Ф. Основи аграрного консалтингу: навч. посіб./ М.Ф. Безкровний,- К.: Світогляд, 2010. - 495 с.

3. В Україні скорочується ринок консультаційних послуг [Електронний ресурс] // Українські національні новини. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.unn.com.ua/ua/news/24-11-2010/210352/>.

4. Верба В.А. Структурна конфігурація вітчизняного ринку консалтингових послуг // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". – Сер.: Проблеми економіки та управління. – Львів : Вид-во НУ "Львівська політехніка". – 2010. – № 683. – С. 49-54.

5. Трофімова О. К. Методи забезпечення ефективності консалтингової діяльності на підприємствах промисловості : дис. канд. екон. наук : 08.07.01 / О. К. Трофімова ; Національний аерокосмічний ун-т ім. М. Є. Жуковського "Харківський авіаційний ін-т". – Х., 2002. – 222 с.

6. Бутко М. П. Виробничий менеджмент : підручник / М. П. Бутко. – К. : ЦУЛ, 2015. – 400 с.

7. Горьовий В. П. Менеджмент фермерських господарств : навч. посіб. / В. П. Горьовий. – К. : ЦУЛ, 2014. – 366 с

8. Ілляшенко С. М. Інноваційний менеджмент : підручник / С. М. Ілляшенко. – Суми : Університетська книга, 2015. – 334 с.

References

1. Consulting services market in Ukraine [electronic resource] // Consulting Group "Astarta-Tanit". - 2010. - Access to the property: <http://www.astarta.com.ua/assets/files/101115%20consulting.pdf>.

2. Fundamentals of Agricultural Consulting: Tutorial / [M.F. Bezkrivnyi, Kropyvko, M.F., Palekh Y.I., Ishchenko T.D.]. - K: Lear-K, 2015. - 260 p.

3. In Ukraine, declining market consulting services [electronic resource] // Ukrainian national news. - 2010. - Access to the property: <http://www.unn.com.ua/ua/news/24-11-2010/210352/>.

4. Verba V.A. The structural configuration of domestic consulting market // Proceedings of the National University "Lviv Polytechnic". - Ser.: Problems of Economics and Management. - Lviv: Type-in "Lviv Polytechnic". - 2010. - № 683. - S. 49-54.

5. Trofimov A.K. Methods to ensure the effectiveness of consulting in industrial enterprises: Dis. candidate. Econ. Sciences: 08.07.01 / DC Trofimov; National Aerospace University named after. Zhukovsky "Kharkiv Aviation Inst." - H., 2002. - 222 p.

6. Butko M.P. Production Management: textbook / M.P. Butko. - K: TSUL, 2015. - 400 p.

7. Horovyi V.P. Farm management: teach. guidances. / V.P. Horovyi. - K: TSUL, 2014. - 366 p

8. Illiashenko S.M. Innovation Management: Textbook / S.M. Ilyashenko. - Amounts: University Book, 2015. - 334 p.

Одержано 22. 03. 2016

Аннотація

Гузар Б.С., Шупило А.В.

Проблеми функціонування ринку консалтингових послуг в Україні

На сучасному етапі розвитку України ускладнення економічних процесів вимагало необхідності передачі в товарній формі знань, опыта и методів управленческого труда в самостоятельную сферу економічних отношений, что в свою

очередь способствовало образованию национальных и международных рынков консалтинговых услуг. Основываясь на обобщении понятия «консалтинг», необходимо отметить, что он представляет собой сферу знаний экономики и бизнеса в целом, а также вид интеллектуальной профессиональной деятельности, в частности, в ходе которой квалифицированный специалист предоставляет объективные и независимые консультационные услуги.

Целью исследования является :

- определение сущности и особенностей консалтинговых услуг в развитых странах, с целью выделения характерных сегментов и участников рынка консалтинговых услуг, который является одним из самых быстро развивающихся рынков в мире. Его рост составляет 15-20% в год, что в 2- 3 раза выше, чем темпы развития рынков наукоемкой продукции и потребительских услуг.

- выявление проблем, особенностей и условий формирования рынка консалтинговых услуг на современном этапе развития рыночной экономики;

- систематизация факторов, влияющих на конъюнктуру рынка консалтинговых услуг;

В работе с помощью экономико–статистических методов исследования, в частности монографического, сравнения, табличного и графического обосновано целесообразность и осуществлена оценка состояния и перспектив внедрения рынка консалтинговых услуг.

Установлено, что особенностями отечественного рынка консалтинговых услуг являются неуверенность консультанта в своих возможностях и неуверенность клиента в возможностях консультанта. Как результат - отечественный консультант не способен достаточно глубоко влиться в среду компании клиента, как это происходит в развитых странах. Со стороны бизнеса присутствует фактор недоверия, боязни отдать управленческий процесс в руки внешнему специалисту, со стороны консалтинга отсутствие четкого осознания реального положительного эффекта, возможностей оценить результаты их деятельности. Вследствие этого в деятельности отечественных консультантов преобладает тренинговая составляющая, экспертное и экспертно-обучающее консультирование, в то время как в западных странах осуществляется в основном процессное и экспертно-процессное консультирование, предполагающее активное вовлечение клиента в процесс принятия решений и разработки рекомендаций. Вместе с тем, анализируя ситуацию и учитывая все сегменты развития консалтинговых услуг в Украине необходимо отметить, что отечественные консультанты пока выступают преимущественно лишь как тренеры и советчики, в то время как консультанты в развитых странах более глубоко внедряются в деятельность компании. Отечественным консультантам более близки и понятны ментальные особенности отечественного бизнеса, тогда как наработанная годами научная и методологическая база западных консалтинговых фирм в наших условиях бывает порой неэффективна.

Поэтому механизм развития рынка консалтинговых услуг, базирующийся на реализации инновационного потенциала, может обеспечить не только рост спроса на консалтинг, но и существенно разнообразить его структуру, оказывая эффективное воздействие на развитие отраслей экономики и повышение уровня благосостояния.

Ключевые слова: консалтинговые услуги, объединения консультантов, темпы роста, факторы развития, сегменты рынка, структура потребителей

Annotation

Huzar B.S., Shupylo O.V.

Problems of functioning of the market of consulting services in Ukraine

At the present stage of development of Ukraine a complexity of economic processes has necessitated the transfer of knowledge, experience and managerial methods of work in the commodity form into the independent sphere of economic relations. This in turn contributed to the formation of national and international markets for consulting services. Based on a generalization of the concept of “consulting”, it should be noted that it is a sphere of knowledge

of economics and business in general, as well as the type of intellectual professional activity, in particular, in which a qualified person provides objective and independent consulting services.

The study aims to:

- definition of a nature and characteristics of consulting services in developed countries, in order to determine the specific segments and participants of the market of consulting services which is one of the fastest growing markets in the world. Its growth is 15-20% per year that is 2-3 times higher than the rate of development of markets of high-tech products and consumer services.

- defining problems, peculiarities and conditions of formation of the market of consulting services at the present stage of development of the market economy;

- systematization of factors influencing market conditions of consulting services.

When working the expediency is substantiated and the assessment of the state and prospects of the market of consulting services are carried out with the help of economic and statistical research methods, such as monographic, comparison, tabular and graphic ones.

It was found that the characteristics of the Ukrainian market of consulting services are consultant's uncertainty in his capabilities and customer's uncertainty about the possibilities of a consultant. As a result, a domestic consultant is not capable to deep enough to join the client's environment, as it occurs in developed countries. On the part of the business there is a factor of distrust, fear to give the management process into the hands of external specialists, as well as the lack of clear understanding of real positive effects, opportunities to evaluate results of their activities on the part of consulting. As a consequence, the training component, expert and expert training consulting predominate in the activity of domestic consultants. At the same time, in the western countries there is mainly process and expert-process consulting implying active client involvement in the decision-making process and development of recommendations. However, analyzing the situation and taking into account all segments of consulting services in Ukraine it should be noted that domestic consultants are mostly trainers and advisers, while consultants in developed countries take part in the company's activity. Mental peculiarities of the domestic business are closer and clear to domestic consultants, while developed scientific and methodological basis of the western consulting firms in our conditions is sometimes ineffective. Therefore, the mechanism of development of the market of consulting services, based on the implementation of the innovative potential, can provide not only an increase in demand for consulting services, but also diversify its structure providing an effective impact on the development of economic sectors and increasing living standards.

Key words: *consulting services, consultant associations, growth rate, factors of development, market segments, consumer structure*

УДК 338.432:658

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗМІСТУ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

С. М. Колотуха, кандидат економічних наук

Л. Л. Кравцова, аспірант

Уманський національний університет садівництва

Розглядаються теоретичні аспекти економічного змісту фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств в контексті сучасних умов. Обґрунтовано, що враховуючи нові умови господарювання сільськогосподарських підприємств, доцільно групувати фінансові ресурси, крім запропонованих у науковій літературі, ще й за іншими